

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

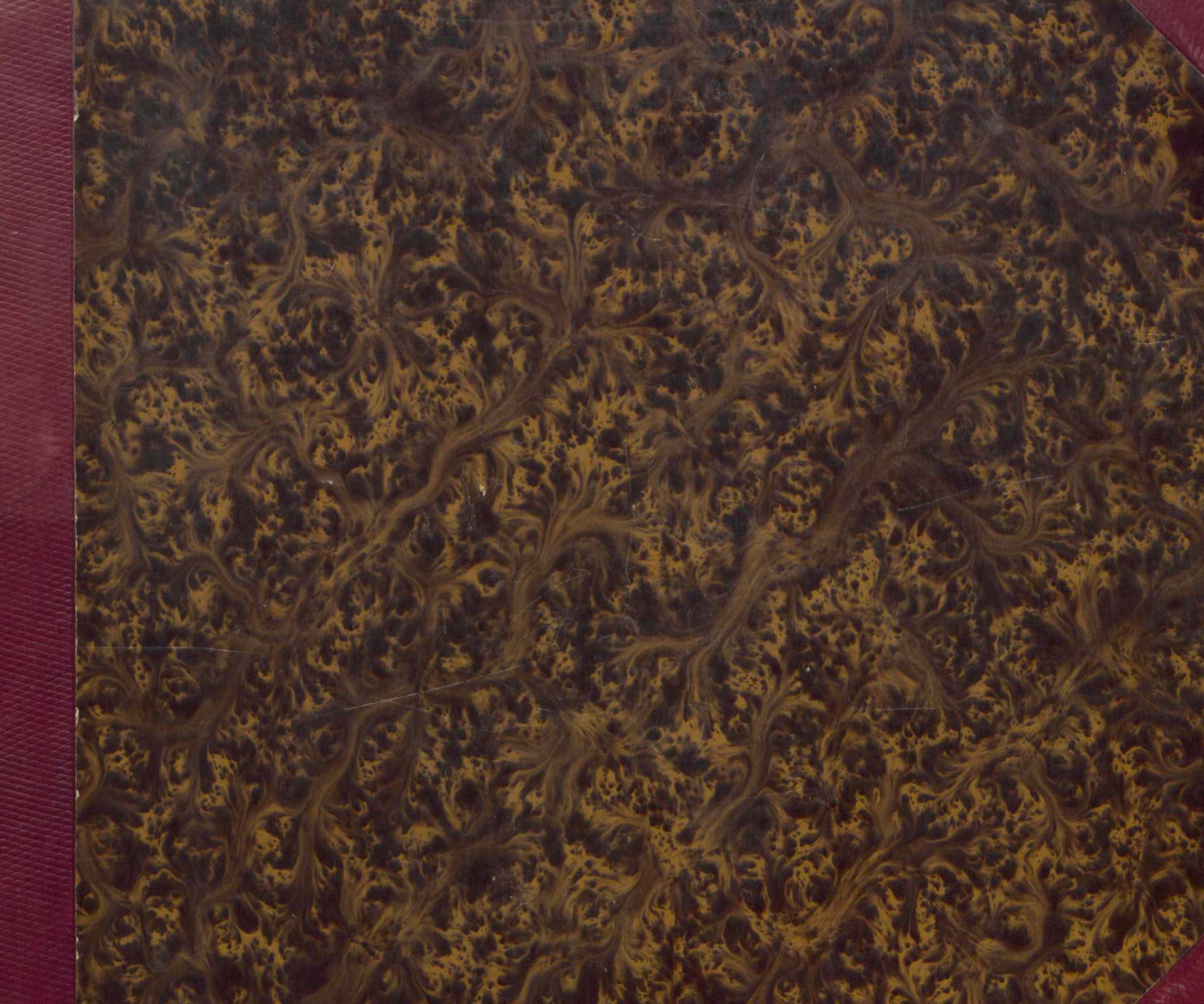
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. Schmidt del.

C. A. Metzfeldt forlag.

J. W. Lehner & Auktionser: 1848 1861

KORSELITSE.

Falster.

KORSELTSE.

Falster.

Paa de tre Sider næsten helt omgiden af Skove, ligger Herregaarden Korselise i den østlige Del af Falster i Sønder Herred, Sønder-Kirkeby Sogn og Maribo Amt. Denne Gaard, hvis Navn minder om Venberne, som fra den sydlige Del af Mjersøen i Middelalderen jævnlige hørgebe Saaland og Falster og stundum bosatte sig der, er maasse ældre end Begynnelsen af det 15de Hundrebaar og tilhørte i en lang Aarrække den gamle St Falster. I Aaret 1425 forseglede Lars Falster i Korselise et Afstalsbrev, som Hans Grubendal udstødte til sin Broder Henneke Grubendal. Hans Søn eller Sønnesøn Hr. Peder Falster ejede Korselise, da han i Aaret 1462 tillige med Hr. Hans Bøiste, Lensmand paa Aalholm, af Dronning Dorothea fik det Høverd at være Volgiftsmand i en Retstrætte om Markskiel vedkommende Maribo Kloster. 1472 fattede disse to Mænd til Bitterlighed sine Segl under et Skjode. Hr. Peders Hustru var Fru Inger Daa Christensbatter, og deres Søn Oluf Falster var Landebommer paa Falster og Gaardens Ejer, da han 1506 tillige med Hr. Eskild Bøje til Krenkerup fattede sit Navn og Segl under et Dokument. Den 18de Oktober 1513 vare han og Høvedsmanden paa Nyhøbing Slot Gregers Holgersen Ulfstand efter Kong Christierns Paabud tilfæde paa Stegehus for at dømmes i en Retstrid imellem Hr. Anders Wille, Slotets Høvedsmand, og en Borger

i Stege By. 1516 maatte han paa Grund af et Paan af 80 Mark danne pantsætte 1 Gaard i Dverup i Thingsleb Sogn til velhyrbig Svend Ladvig Hansen i Dverup. Han døde omtrent 1532. Hans Enke modtog nogen Tid efter et Kongebrev. Hendes afsøde Husbonde havde for nogle Aar siden indgivet sin Datter Jomfru Dortha Olufsbatter i Kongens Kloster i Roskilde, paa det at „hun der skulde forjenes sig Himmerige“. Fru Anne har imidlertid mærket, at Datterens Salighed ikke stander i sligt Klosterlevnede, hvortil hun heller ikke længer har lyst, hvisaarfag Fruen og dennes andre Børn ønskede at faa hende ud af Klosteret, da de vilde tage hende hjem og forsørge hende ærlig og lade hende nyde Arv efter sine Forældre. Kongen tog derfor denne Jomfru Dortha og hendes Gods under sit kongelige Værn, sin Fred og Bøstjermesse, dog saalunde at det Gods, som havde fulgt med hende, da hun indgaves i Klosteret, ikke skulde tages fra dette igjen. Oluf Falsters og Fru Anne Bings Søn Peder Falster fik i Juli 1532 Kongens Tilladelse til fra sin Faders andre Arvinge at indløse det Gods i Sømarke paa Møn, som Faderen havde haft i Pant, og at beholde det sin Hvostid med al kongelig Rente og Rettighed. Han ejede Korselise, da han i Aaret 1535 fik et Lejdebrev for sig, Hustru og Børn af Christian den tredje; men om ham vides i øvrigt intet. Han var død den 4de Mars 1569; thi da gjorde

KORSELTSE.

Falster.

hans Enke Fru Allegaard Valkendorff Mageliste med Kronen, hvorved hun fik til Ejendom en Kronens Stov, Bispestov, som altsaa tidligere maa have tilhørt Fjens Bispestol, imod at aflaa andet Gods. Den 26de Oktober 1570 fik hun af Kongen Lendebrev paa 1 Gaard i Sønder-Nislev; hun døde 1575. Korselitens sidste Gjer af Witten Falster var Sønnen Jens Falster, der forlob denne Verden i Aaret 1601. Han var gift med Fru Anne Hansbatter (Waden), der havde været Enke efter Eustachius von Thymen. En meget kort Tid ejede derpaa Axel Brahe Gaarden, og han stjædede den i Aaret 1603 til Kronen.

Lislig med de andre Hovedgaarde paa Den var Korselitse derpaa Krongods i en lang Aarrække. Om denne Tid er der intet at meddele før Aaret 1721. Krongodsset havde siden Christian den femtes Tid været udlagt til et Rytterregiment. Regimentschefen Oberste Niels Rosenkrands von Schack lærde jævnligen, — saaledes den 4de Juni 1721 — over, at Græsningen var saa slet, at allerede nogle af Rytterens Heste vare i en maadelig Tilstand, og at man ængste sig for at skulle se dem alle ødelagte. Han udbad sig nu, at Rytteriets Kommissærer skulde tage Græsningen i Delsyn og overveje, hvad der var at gjøre herved. Som Følge af disse Ræremaal tog man da den Beslutning, at Rabegaardene paa Kaaland og Falster skulde bortforpagtes og Regimentets Garnisonssteder forandres, hvorom der den 21de August 1723 udstædtes Kongebrev til Konferensraad v. Reichou og Justitsraad Landorff; dermed skulde det efter Kongens Billie have sit Forblivende. Endelig foretog man sig at undersøge Forholdene, og det viste sig da, at Vondbestanden i høj Grad forurettedes paa Rytterdistriktet. Kommissionen paa Falster, der bestod af selve Oberste v. Schack, Tolberer Jakob Rahr og Niels Fuglede til Vesterbygaard, indsendte den 19de og den 27de Marts 1726 sine to første Beretninger til Oversekretæren i Kancelliet v. Mönichen og Overkrigssekretæren von Rörbig. Hidtil havde den ifkun haft Nørre Rabegaard for; men allerede da vare store Misbrug komne for Dagen, ej alene af Forpagterens Sorgen Lundsgaard, men og af selve Amtmanden Justitsraad Landorff og Regimentsfrivieren (Amtsforaltaren), især med tallose Vgter. En Doude

havde en Gang maattet høre i Forspand for Regimentsfrivieren Døtre til et Bryllup i Stubbekjøbing og ved den Lejlighed hørt en Hest ihjel, som han ingen Godtgjørelse kunde faa for; jævnlig havde Regimentsfrivieren gjort sig ulovlige Indtægter, og Amtmanden havde ikke, uagtet det var ham paalagt i sin Instrux, to Gange om Aaret besøgt Bønderne i bispes Doliger. Det var forbudt at plage de under Rabegaarden hørende Bønder med Hovpløjning; men desuagtet var denne Pløjning en tung Byrde, som Forpagterne saaledes imod Ret og Billighed lagde paa dem, og iblandt disse havde Oberste v. Schack selv været, da han siden 1723 havde for en Tid overtaget Nørre Rabegaard (ved Rytshøbing) til en Afgift af 800 Rdlr. Kurant og 736 Læs Hø; senere havde han overladt Forpagtningen til Sorgen Lundsgaard. Korselitse havde Peder Simonson Urv for 805 Rdlr. Kurant og 356 Læs Hø. Den 23de April skrev Kommissærerne en ny Beretning til de to før nævnte Mænd, hvori det heber, at ved de ny Forhør komne flere og flere Misligheder for Dagen; Bønderne have maattet age og gjøre Tjeneste for mange flere end man hidtil har troet, endog for Oldfrue, Tapetmager og Urtegaardsmænd. Især havde Kjørsler til Stenbroen tynget stærkt paa dem, og en Bonde havde derved mistet 8 Heste. Man mishandlede dem med Hug og Slag, og da de striftlig havde været over denne Misfart, slog Regimentsfrivieren en af dem med de Ord: „Dag skal lære dig at skrive Supplikker under!“ 3 et Brev af 13de April s. A. fra Oberste v. Schack til Mönichen udtales Dvslet om, at Regimentsfrivieren Jakob Sorgenen maa indtil videre fratræde sit Embede, og Kapitajn Ellermann ved Dragonerne vorde forflyttet til et Kompagni i Sølland, eftersom hans Kone har Kjøbmandskab i Rytshøbing og derved kommer i mere end sønselig Forbindelse med Soldaterne. Regimentsfrivieren stærkeses dog ikke, og Obersten skrev derfor den 23de s. M., til Mönichen, at Mandens Hidkomst uden at være fjærnet fra Embedet havde gjort Bønderne saa rædde, at de nu ikke torde komme med flere Anker eller Unberetninger; saa Dage før havde de dog begyndt at melde sig. En Søndag Aften, da Jakob Sorgenen uden Kommissærernes Vidende kom hjem samme Nat, havde de sendt et Brev til Amtfuen

KORSELTSE.

Falster.

til Hans Sabolin i Næs, hvilket strax skulde afgaa, og hvori denne fik Paabud om at tage Syn paa noget Hø til Dyrene, hvilket sagdes at være ødelagt. Brevet kom brudt og atter sammenluffet Manben i Hænde, og imidlertid havde Jakob Jørgensen ladet Sognesogeden udbede Høet til Bønderne, saa at det var borte, da det skulde synes. En Mand i Nykjøbing havde gaaet Kommissionen til Haande og givet Underretning om afsligge Ting; for ham havde Regimentskriegerens Maag Husfoged Ghannis ladet beslaglægge og forsegle en liden Senepebørn, som de paastode var en Haandbørn, ifkun for at gjøre Manben Fortræd og stille ham ved Lyften til at aabenbare mere. Alt dette havde Brevskriveren meldt til Kongen; indtil videre borde dog en anden forestaa dette Æmbede. Kommissærerne have ikke fremskillet Amtmanden Landorps i det bedste Lys. Til Gjengæld gjør han i et Brev til Møinichen af 1ste Maj 1726 opmærksom paa, hvor misforstøjet Oversten en Gang havde været med Hø og Græsning, som efter hans Paastrand da vare højst utilstrækkelige. Man kan, heder det, derfor ikke begribe, hvorledes han nu kan forestille Kongen, at der aarlig har været 3,000 til 4,000 Røes Hø; thi i dette Tilfælde ville han og hans Officerer komme til at svare Kronen til flere Tusende Rigsdaler efter de Vidnesbyrd, de selv have udstædt, og som ligge ved Regimentskriegerens Regnskaber, saa at denne Underøggelse vil worde Regimentet til større Skade end andre vedkommende. Om de øvrige Ankeposter skal han udtale sig, naar de worde ham tilstillede, og han skal nok befindes at have handlet som en ærlig Mand. Tilbælselse til at rejse bort for at faa Kongen og Oversekretæren i Tale ønsker han meget. Hvilket Udsald Sagen har faaet, vides ikke; men heraf kan man se, at den ene nappe har været meget hæderligere end den anden, og i at forvurte Bønderne have de nok alle været enlige. Kort i Forvejen havde Kommissærerne faaet et Brev fra Regeringen, hvori det paalagdes dem ogsaa i Fremtiden at vise tilbørlig Strængbed og ikke lade de sthybige som Al slippe ud af Hænderne. Jørgen Rundsgaard anbede over, at han ej fik Lov til at overvære Forsøene, naar Bønderne fremkom med sine Forklaringer; men dette havde sin Grund i, at de, naar de saa ham, ikke ret torde komme frem med, hvad der

laa dem paa Hjerte. Bøndernes Kaar blede nappe bedre, saa længe Gaarbede vare Krongods. Den 15de August 1763 kundgjorde Regeringen, at det falkerste Nytterbisvitt skulde sælges, og 9de til 12te September 1766 stillebes det til Salg, hvorefter Korselitse i en kort Tid tilhørte Landgrev Karl af Hessen. For Korselitse og Karlsfeld Hovedgaard med Bøndergods, i alt 1,225 Tdr. Hartkorn, var Prisen ved det offentlige Salg 102,200 Rdr. Noget senere kjøbtes disse Godser af Generalmajor Johan Frederik Classen, født 1725, død 1792; i hans Tid maa Bøndernes Kaar have været langt bedre end før.

Denne edle Mand har stiftet det Classenske Fideikommiss af sine paa Falster liggende Godser. Han skaffte end videre i sin sidste Villie af 28de Januar 1789, at alle Bønderne paa disse Godser skulde være Arvesæftere, og at deres Høveri skulde skaffettes „paa den allerømmeste og lensælbigste Maade, endog milbere end Love og Forordninger foreskrive, og i Tilfælde af Tvivl udtolkes til Bøndernes Fordel.“ Bønderne skulde hjælpes til at udgaa af Fællesskab og til at indrette sit Forbrug paa den bedste Maade. Al Aatterstabe hos Gaardmænd og Husmænd, der hæfede paa Godserne ved hans Død, skulde estergives. Til Testamentet søjedes et Tillæg af 23de Marts 1792, hvorved Frederiksværks Gods, som i Testamentet var inblemmet i Fideikommisset, overlodes til Landgrev Karl imod en aarlig Afgift af 7,000 Rdr. aarlig. Kapitalen var 380,000 Rdr., og til Fideikommisset hørte desuden en Gaard i Amaliegade i Kjøbenhavn og en Ejenbom uden for Kjøbenhavns Østerport. Hjemmedet med Stiftelsen er, at Classens hele Formue skal være en altid samlet Foud, ved Hjelps af hvilken nyttige Menneker kunne udbannes til Statens Gavn, Bindstibeligbed og Arbejdsomhed fremmes og Fattigdom og Elendighed lindres.

Korselites Hovedbygning er af Grundmur og 2 Etager høj og omgivet af en smuk Have. Den er opført af Generalmajor Classen, som ogsaa har bygget Ushusene, hvoriblandt en stor Kornlade, 190 Alen lang, der er en af de største i Danmark. Hovedgaardens Areal er henimod 900 Tdr. Land Alger og Eng, og Hartkornet er 90 Tdr. 3 Estrp. = 3 Rdt. 1¼ Alb.

KORSELLITSE.

Falster.

3 Maret 1852 var det hele under Korselitse hørende Ager og Engs Hartkorn 963 Tdr. 6 Skpr. = 3/4 Fdk. 1/4 Alb.; deraf hørte der under Korselitse, Bellinge og Bjærgegaard Hoved- og Aulsgaarde 146 Tdr. 3 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Gøstet udgjorde 102 Fæstegaarde med 749 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdk. 1/4 Alb., 2 Arvefæstegaarde med 13 Tdr. 2 Skpr. Ager og Engs Hartkorn; Arvefæstehusene vare 4, Lejehusene 36, Fæstehusene 135 og Lyenbehusene 12, og af disse 187 Huse vare 62 jordløse. Karløfeld og Aulsgaarden Næsgaard havde 119 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. 2/4 Alb. Hartkorn, og derunder hørte 58 Fæstegaarde med 442 Tdr. 1 Skpr. 2 Fdk. 1 Alb. og 3 Arvefæstegaarde med 26 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdk. 1/4 Alb. Ager og Engs Hartkorn. Husenes Tal var 150: 1 Arvefæste-, 35 Leje-, 111 Fæste- og 3 Lyenbehuse, hvoraf 38

vare jordløse. Skovskylben er i alt 211 Tdr. 5 Skpr. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, og Skovarealet er 3,363 Tdr. Land.

Først den 6te Januar s. A. udstædtes der Tilladelse for Fideikommisets Bestyrelse til at afhænde Bøndergods og Tiende til fuldstændig Ejenbom; denne Tilladelse, der er fornyet 1857 og 1863, gælder indtil 1872. Som Følge af denne Tilladelse var der 1865 iffun 676 Tdr. Hartkorn Ager og Eng tilbage, hvoraf de 277 Tdr. Hartkorn hørte under Hoved- og Aulsgaardene og 399 Tdr. Hartkorn under Bøndergøstet. Den rentebærende Kapital var da 976,189 Rdlr. foruden et Reserveresont af 177,552 Rdlr. og over 30,000 Rdlr. i kontant Besoldning, Kornvarer, Brænde m. m.

